JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

F. G. JACOBS

8 päivänä heinäkuuta 2004 [1]

1. Tässä EY 226 artiklan nojalla nostetussa kanteessa komissio väittää, että Itävallan lainsäädäntö, jossa kielletään naisten ottaminen tiettyihin kaivosalan tehtäviin ja paineilma- ja sukellustyöhön, on ristiriidassa tasa-arvoista kohtelua koskevan direktiivin [2] (jäljempänä direktiivi) 2 ja 3 artiklan kanssa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

2. Direktiivin 2 artiklassa säädetään nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta merkityksellisin osin seuraavaa:

"1) Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan jäljempänä, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi tai välillisesti etenkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella.

2) Tämän direktiivin estämättä jäsenvaltiot saavat jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle sellaisen ammattitoiminnan, ja tarvittaessa siihen johtavan koulutuksen, jossa työntekijän sukupuoli on toiminnan luonteen tai suoritusolosuhteiden kannalta ratkaiseva.

3) Tämän direktiivin estämättä saadaan soveltaa säännöksiä, jotka koskevat naisten suojelua erityisesti raskauden ja synnytyksen perusteella.

— — "

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annettu neuvoston direktiivi 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40).

3. Direktiivin 3 artiklassa säädetään nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta merkityksellisin osin seuraavaa:

"1) Tasa-arvoisen kohtelun periaatteen noudattamisella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei esiinny niissä ehdoissa, valintaperusteet mukaan lukien, jotka koskevat mahdollisuuksia työhön tai tehtävään jollakin toiminnan alalla tai jossakin elinkeinossa taikka jollakin ammattihierarkian tasolla.

2) Tätä tarkoitusta varten jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että

a) kaikki tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaiset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset kumotaan;

— — "

4. Itävallan oli yhteisön lainsäädännön mukaan pantava direktiivi täytäntöön 1.1.1995 mennessä, jolloin se liittyi Euroopan yhteisöön. Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen [3] mukaan sen oli kuitenkin pantava direktiivi täytäntöön kyseisen sopimuksen voimaantulopäivään 1.1.1994 mennessä.

5. EY 307 artiklassa säädetään nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta merkityksellisin osin seuraavaa:

"Tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan kanssa ennen 1 päivää tammikuuta 1958 tai, kun on kyse jäseneksi liittyneestä valtiosta, ennen liittymispäivää tekemästä sopimuksesta.

Siltä osin kuin tällaiset sopimukset eivät ole sopusoinnussa tämän sopimuksen kanssa, asianomaiset jäsenvaltiot käyttävät kaikkia aiheellisia keinoja todettujen ristiriitojen poistamiseksi. — — "

3 — Sopimus on 13.12.1993 tehdyn neuvoston ja komission päätöksen 94/1/EHTY, EY liitteenä (EYVL 1994, L 1, s. 3). Ks. erityisesti 70 artikla ja liitteessä XVIII oleva 18 kohta.

Kansainvälinen lainsäädäntö

6. Naisten pitämisestä maanpinnanalaisissa töissä kaikenlaatuisissa kaivoksissa 21.6.1935 tehdyn Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen nro 45 (jäljempänä ILO-sopimus nro 45) 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Naista älköön ikään katsomatta, käytettäkö töissä maanpinnan alla kaivoksissa."

7. Sopimuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Kansallinen lainsäädäntö voi vapauttaa yllä mainitusta kiellosta:

a) henkilöt, jotka ovat johtavassa asemassa eivätkä suorita ruumiillista työtä;

b) henkilöt joita käytetään terveydenhoidolliseen tai sosiaaliseen toimeen;

c) henkilöt, jotka opintoaikanaan ammattikasvatustaan varten viettävät jonkin ajan kaivoksen maanalaisissa osissa;

d) muut henkilöt, joiden tilapäisesti on laskeuduttava kaivoksen maanalaisiin osiin ammatin harjoittamista varten, joka ei ole ruumiillista työtä."

8. Sopimuksen 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jokainen jäsenvaltio, joka on ratifioinut tämän sopimuksen, voi, sitten kun kymmenen vuotta on kulunut siitä päivästä, jona sopimus alkuaan tuli voimaan, irtisanoa sen kirjelmällä, joka annetaan Kansainliiton pääsihteerille ja jonka hän rekisteröi. Irtisanominen tulee voimaan vasta vuoden kuluttua sen rekisteröimisestä.

2. Jokainen jäsenvaltio, joka on ratifioinut tämän sopimuksen eikä vuoden kuluessa edellisessä kohdassa mainitun kymmenvuo-

tiskauden päättymisestä käytä tässä artiklassa säädettyä irtisanomisoikeutta, on sidottu uudeksi kymmenvuotiskaudeksi ja voi sen jälkeen, huomioon ottaen tässä sopimuksessa määrätyt ehdot, irtisanoa sopimuksen kunkin kymmenvuotiskauden päättyessä."

9. ILO-sopimus nro 45 tuli voimaan 30.5.1937. Se olisi siis voitu irtisanoa päivämäärää 30.5.1997 seuraavana vuonna. Itävalta ratifioi yleissopimuksen vuonna 1937 ja on sopimuspuoli.

Kansallinen lainsäädäntö

10. 30.4.1938 annetun Arbeitszeitordnungin [4] (työaikaa säätelevä laki, jäljempänä vuoden 1938 laki), joka oli komission mukaan voimassa 31.7.2001 asti mutta kumottiin Itävallan hallituksen mukaan 19.8.1999 annetulla lailla, [5] 16 §:ssä säädettiin seuraavaa:

"1) Naispuoliset työntekijät eivät saa työskennellä kaivoksissa, suolantuotantolaitoksissa, rikastuslaitoksissa, maanalaisissa louhoksissa tai avolouhoksissa eivätkä maan päällä suoritettavissa louhintaan (lukuun ottamatta rikastusta (erotusta ja pesua)), kuljetukseen tai lastaukseen liittyvissä tehtävissä.

2) Naispuoliset työntekijät eivät myöskään saa työskennellä koksaamoissa tai kuljettaa minkä tahansa tyyppiseen rakentamiseen tarkoitettuja raaka-aineita.

3) Liittovaltion työministeri voi kieltää naispuolisten työntekijöiden työhönoton kokonaan tietyn tyyppisiin toimintoihin tai töihin, joista voi olla erityistä vaaraa terveydelle ja siveellisyydelle, tai asettaa sen osalta tiettyjä ehtoja."

11. Naisten maanalaista kaivostyötä on 1.8.2001 lähtien säännelty 4.10.2001 annetulla Verordnung des Bundesministers für Wirtschaft und Arbeit über Beschäftigungsverbote und -beschränkungen für Arbeitneh-

4 — Deutsches RGBl. I, s. 447; GBl.f.d.I.Ö. nro 231/1939.

5 — Bundesgesetz zur Bereinigung der vor 1946 kundgemachten einfachen Bundesgesetze und Verordnungen (liittovaltion laki, jolla kumotaan ennen vuotta 1946 annetut yksinkertaiset liittovaltion lait ja asetukset) (BGBl. I 1999/191).

merinnen -lailla[6] (naispuolisten työntekijöiden työkiellosta ja -rajoituksista annettu liittovaltion talous- ja työministeriön laki, jäljempänä vuoden 2001 laki).

12. Vuoden 2001 lain 2 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1) Naispuoliset työntekijät eivät saa tehdä maanalaista kaivostyötä.

2) 1 §:ää ei sovelleta

1. naispuolisiin työntekijöihin, jotka ovat vastuunalaisessa asemassa johtotehtävissä tai teknisissä tehtävissä ja jotka eivät tee fyysisesti rasittavaa työtä;

2. naispuolisiin työntekijöihin, jotka toimivat sosiaali- tai terveydenhoitoalan tehtävissä;

3. naispuolisiin työntekijöihin, joiden on opintojen tai vastaavan koulutuksen osana suoritettava työharjoittelu, tämän harjoittelun ajan;

4. naispuolisiin työntekijöihin, jotka työskentelevät maanalaisessa kaivosteollisuudessa ainoastaan satunnaisesti tehtävissä, jotka eivät ole fyysisesti rasittavia."

13. 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1) Naispuoliset työntekijät eivät saa tehdä työtä, jossa kuormien nostaminen, kantaminen, työntäminen, kääntäminen tai muu kuljettaminen altistaa heidät erityiselle ruumiilliselle rasitukselle, joka kuormittaa elimistöä heille haitallisella tavalla.

2) Kun arvioidaan, onko kyseessä 1 momentissa tarkoitettu työ, rasituksen ja kuormituksen kannalta on otettava huomioon ennen kaikkea kuorman paino, laji ja muoto,

6 — BGBl. II 2001/356.

kuljetusmuoto ja kuljetuksen nopeus, työsuorituksen kesto ja se, miten usein se toistuu, sekä naispuolisten työntekijöiden kunto.

3) 1 momenttia ei sovelleta työhön, jossa naispuoliset työntekijät työskentelevät vain lyhytaikaisesti tai sellaisissa olosuhteissa, joissa heidän henkensä tai terveytensä ei oleteta olevan vaarassa."

14. 25.7.1973 annetun Druckluft- und Taucherarbeiten-Verordnungin [7] (paineilma- ja sukellustyötä koskeva laki, jäljempänä vuoden 1973 laki) 8 §:ssä säädetään nyt käsiteltävänä olevassa asiassa merkityksellisiltä osin seuraavaa:

"1) Vain 21-vuotiaat tai sitä vanhemmat miespuoliset työntekijät, joiden terveys on työsuorituksen kannalta riittävä, voivat työskennellä ylipaineessa.

2) — — Sikäli kuin 1 momentin mukainen terveysvaatimus täyttyy, myös 21-vuotiaat tai sitä vanhemmat naispuoliset työntekijät voivat työskennellä ylipaineessa valvontatehtävissä tai muissa tehtävissä, jos työ ei aiheuta vähäistä suurempaa fyysistä rasitusta."

15. 31 §:ssä säädetään nyt käsiteltävänä olevassa asiassa merkityksellisin osin seuraavaa:

"Vain 21-vuotiaat tai sitä vanhemmat miespuoliset työntekijät, joiden terveys on työsuorituksen kannalta riittävä ja joilla on terveyden ja turvallisuuden kannalta tarvittavat erityistiedot ja ammattitaito, voivat työskennellä sukeltajina."

Asian käsittelyn vaiheet

16. Komissio pyysi 29.9.1998 päivätyllä kirjeellä Itävallan viranomaisilta yksityiskohtaisia tietoja kiellosta, joka koskee naisten ottamista tiettyihin kaivosalan tehtäviin ja paineilmatyöhön.

7 — BGBl. 1973/501.

17. Itävalta vastasi tähän pyyntöön 2.3.1999 päivätyllä kirjeellä. Se lähetti komissiolle vuoden 1938 ja vuoden 1973 lakiin sisältyvät asiaa koskevat säädökset, viittasi direktiivin 2 artiklan 3 kohdan poikkeussäännökseen ja totesi selvästi, ettei sillä ollut aikomusta muuttaa sääntöjä, jotka koskevat naisten ottamista kaivostyöhön.

18. Komission mielestä vuoden 1938 ja vuoden 1973 laissa säädetyt naisten työkiellot olivat ristiriidassa direktiivin kanssa, ja se lähetti Itävallalle 29.4.1999 päivätyllä kirjeellä virallisen huomautuksen.

19. Itävalta viittasi 2.7.1999 päivätyssä vastauskirjeessään aiempaan kirjeeseensä. Se tarkensi, ettei vuoden 1938 lain 16 §:ää sovelleta kaikkeen kaivostoimintaan ja että kaivosteollisuudesta vastaava virasto oli lisäksi hyväksynyt lukuisia poikkeuksia lakiin. Itävalta ilmoitti myös suunnittelevansa kaivosalan työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön arviointia, jossa arvioitaisiin myös näitä kahta riidanalaista säädöstä.

20. Vastaus ei tyydyttänyt komissiota, joka lähetti 7.2.2002 Itävallalle perustellun lausunnon. Itävalta selitti 11.4.2002 päivätyssä vastauskirjeessään, että lainsäädäntöä, jossa kielletään naisten kaivostyö, oli muutettu vuoden 2001 lailla.

21. Koska komissio katsoi, että vuoden 1973 ja vuoden 2001 laissa säädetyt naispuolisia työntekijöitä koskevat työkiellot olivat yhteisön oikeuden vastaisia, se nosti nyt esillä olevan kanteen, jossa se vaatii sen toteamista, että Itävalta ei ole täyttänyt direktiivin 2 ja 3 artiklasta sekä EY 10 artiklasta — kun sitä luetaan yhdessä EY 249 artiklan kanssa — johtuvia velvoitteitaan.

Tutkittavaksi ottaminen

22. Itävalta esittää, että naisten maanalaisen kaivostyön kieltoa koskeva kanne on jätettävä tutkimatta. Se väittää, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan [8] komission perustellun lausunnon ja tuomioistuimessa esitetyn kanteen on perustuttava yhdenmukaisiin väitteisiin ja että perustellun lausunnon antamisen ja tuomioistuimessa esitetyn kanteen esittämisen välillä kansalliseen lainsäädäntöön tehdyt muutokset ovat vaikutta-

8 — Asia C105/91, komissio v. Kreikka, tuomio 17.11.1992 (Kok. 1992, s. I-5871) ja asia C-11/95 komissio v. Belgia, tuomio 10.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4115).

matta kanteen tutkittavaksi ottamiseen ainoastaan siinä tapauksessa, että oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä riitautetut toimenpiteet on pysytetty kokonaan. Näin ei tässä tapauksessa ole, sillä toimenpiteitä ei ole pysytetty kokonaan.

23. EY 226 artiklan nojalla nostetun kanteen kohde rajataan kyseisessä artiklassa tarkoitetussa oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä. Komission perustellun lausunnon ja tuomioistuimessa nostetun kanteen on näin ollen perustuttava samoihin väitteisiin. [9]

24. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin nimenomaisesti todennut, ettei tämä vaatimus merkitse sitä, että perustellussa lausunnossa ja kanteessa mainittujen kansallisten säännösten olisi aina oltava täysin yhteneviä. Kun lainsäädäntöä on muutettu näiden kahden menettelyvaiheen välillä, riittää, että oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä riitautetulla lainsäädännöllä käyttöön otettu järjestelmä on kokonaisuudessaan pysytetty niillä uusilla toimenpiteillä, joita jäsenvaltio on toteuttanut perustellun lausunnon antamisen jälkeen ja jotka riitautetaan kanteessa. [10]

25. Itävallan lainsäädäntöön tehdyt muutokset eivät ole vaikuttaneet naisille säädettyyn maanalaisen kaivostyön kieltoon merkittävästi. Vuoden 1938 laissa säädetty epätasa-arvoinen kohtelu koski monenlaisia toimia, mikä merkitsi laajaa naisten kaivostyön kieltoa. Vuoden 2001 laissa sen sijaan säädettiin yksi ainoa yleinen kielto ja asetettiin rajallinen määrä poikkeuksia, joita sovelletaan tarkoin määrättyihin toimiin, kuten kaivostyöstä hankittavaan työkokemukseen. Tästä seuraa, että oikeudenkäyntiä edeltävässä menettelyssä riitautetulla lainsäädännöllä käyttöön otettu järjestelmä on kokonaisuudessaan pysytetty Itävallan antamilla uusilla säännöksillä.

26. Yhteisöjen tuomioistuin on myös korostanut, ettei perustellun lausunnon ja kannekirjelmässä esitettyjen vaatimusten tarvitse aina olla täysin yhteneviä, kun oikeudenkäynnin kohdetta ei ole laajennettu tai muutettu vaan päinvastoin ainoastaan rajattu. [11] Käsiteltävänä olevassa asiassa Itävalta korostaa asiaväitteessään, että vuoden 2001 lailla ei enää kielletä ehdottomasti naisten kaivostyötä vaan ainoastaan pidetään voimassa joitakin erityisiä työkieltoja ja -rajoituksia. Näin ollen vaikuttaisi ilmeiseltä,

9 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia komissio v. Belgia, tuomion 73 kohta.

10 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia komissio v. Belgia, tuomion 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

11 — Asia C-139/00, komissio v. Espanja, tuomio 11.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6407, 19 kohta).

että siltä osin kuin lainsäädäntöä on muutettu, komission kanteen kohdetta on vain rajattu.

27. Totean lopuksi, että EY 307 artiklaan perustuvasta Itävallan väitteestä [12] käy epäsuorasti ilmi, että vuoden 2001 laki on pohjimmiltaan toisinto vuoden 1938 laista.

28. Edellä esitetyn perusteella katson, että väite, jonka mukaan kanne olisi jätettävä tutkimatta, on perusteeton.

Kielto ottaa naisia maanalaiseen kaivostyöhön

Direktiivi

29. Komissio toteaa, että vuoden 2001 lain 2 §:ssä säädetty kielto ottaa naisia maanalaiseen kaivostyöhön on direktiivin vastainen.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa kielletään sukupuoleen perustuva syrjintä niissä ehdoissa, jotka koskevat mahdollisuuksia työhön. Komissio toteaa lisäksi, että Itävalta myöntää epäsuorasti kiellon suhteettomuuden, sillä kaikilla muilla aloilla voidaan vuoden 2001 lain 4 §:n nojalla arvioida tapauskohtaisesti, saavatko naiset tehdä ruumiillisesti raskasta työtä.

30. On kiistatonta, että käsiteltävänä olevassa lainsäädännössä miehiä ja naisia kohdellaan kaivostyön osalta eri tavalla. Näin ollen on kysyttävä, onko eriarvoinen kohtelu sallittua sen perusteella, että siihen sovelletaan direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua poikkeusta, kuten Itävalta väittää.

31. Itävallan mukaan on ilmeistä, että biologiselta kannalta naisten ruumiinrakenne on pääsääntöisesti erilainen kuin miesten ja että naiset ovat ruumiillisesti miehiä heikompia. Tämän vuoksi raskas kaivostyö on naisille ruumiillisesti raskaampaa ja heihin kohdistuvat terveysvaarat ovat suuremmat kuin miehillä. Itävallan mukaan tämä ei päde yötyöhön, jossa naiset ja miehet altistuvat

12 — Ks. jäljempänä 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

samansuuruiselle ruumiilliselle rasitukselle. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, johon komissio vetoaa ja jonka mukaan naisten yötyötä koskeva kielto on direktiivin vastainen, ei voida soveltaa. [13]

32. Itävalta toteaa, että direktiivin 2 artiklan 3 kohdan nojalla on perusteltua pysyttää voimassa naisille säädetty kielto tehdä kaivostyötä, sillä kiellon tarkoituksena on Itävallan mukaan suojella naisia.

33. Mielestäni kyseisellä säännöksellä pyritään vastaamaan tiettyihin naisille ominaisiin tarpeisiin, joiden suojeleminen saattaa tästä syystä olla tietyissä tapauksissa perusteltua. Tämä käy selvästi ilmi myös yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Yhteisöjen tuomioistuin on erityisesti todennut, että direktiivissä tunnustetaan naisen tarpeiden suojelun lainmukaisuus suhteessa tasaarvoperiaatteeseen, kun siinä annetaan jäsenvaltioille oikeus antaa tai pitää voimassa naisen suojelua "raskauden ja äitiyden" aikana koskevat säännökset. Ensiksi kyse on naisen ruumiillisen hyvinvoinnin suojelusta raskauden aikana siihen ajankohtaan asti, jolloin tämän ruumiilliset ja henkiset toiminnat ovat palautuneet synnytyksen jälkeen ennalleen. Toiseksi on kyse äidin ja lapsen suhteen suojelusta raskautta ja synnytystä seuraavana aikana, jotta tämä suhde ei häiriintyisi samanaikaisesta ammatillisesta toiminnasta johtuvan kaksinkertaisen rasituksen vuoksi. [14]

34. Direktiivin 2 artiklan 3 kohdan nojalla ei näin ollen voida sulkea naisia jonkin toimen ulkopuolelle siksi, että naisia pitäisi suojella enemmän kuin miehiä riskeiltä, jotka koskevat miehiä ja naisia samalla tavoin ja joihin ei liity nimenomaisesti mainittujen tarpeiden kaltaista erityistä naisten suojelemisen tarvetta. [15]

35. On huomattava, että 2 artiklan 3 kohdassa käytetystä ilmaisusta "erityisesti" huolimatta yhteisöjen tuomioistuin ei ole hyväksynyt sitä, että poikkeusta sovelletaan muista kuin raskauteen ja äitiyteen liittyvistä syistä. Vaikka ilmaisu "erityisesti" osoittaa, että

13 — Asia C-345/89, Stoeckel, tuomio 25.7.1991 (Kok.1991, s. I-4047, Kok. Ep. XI, s. I-359); asia C-158/91, Levy, tuomio 2.8.1993 (Kok. 1993, s. I-4287, Kok. Ep. XIV, s. I-329) ja asia C-197/96, komissio v. Ranska, tuomio 13.3.1997 (Kok. 1997, s. I-1489).

14 — Asia 184/83, Hofmann, tuomio 12.7.1984 (Kok. 1984, s. 3047, 25 kohta).

15 — Asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986 (Kok. 1986, s. 1651, Kok. Ep. VIII, s. 621, 44 kohta) ja asia C-285/98, Kreil, tuomio 11.1.2000 (Kok. 2000, s. I-69, 30 kohta).

säännös voi raskauden ja äitiyden ohella koskea myös muita tilanteita, ilmaisu kuvaa poikkeusten ulottuvuutta. [16]

36. Direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut tilanteet poikkeavat siis selvästi Itävallan lainsäädännössä tarkoitetuista tilanteista, sillä Itävallan lainsäädännössä estetään kaikkia naisia tekemästä kyseistä työtä riippumatta heidän ruumiillisista kyvyistään tai kunnostaan.

37. Mielestäni asiaa ei muuta se, että Itävallan lainsäädäntö sisältää poikkeuksia yleisestä kiellosta, kuten Itävalta korostaa. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut selvästi, että tasa-arvoisen kohtelun periaatteen mukaisesti ei voida yleisesti sulkea naisia pois tietystä työstä, vaikka olisikin poikkeuksia, kun miesten vastaavaa työtä ei ole kielletty. [17] Itävallan lainsäädännössä säädettyjen poikkeusten soveltamisala on joka tapauksessa erittäin kapea.

38. Tämän vuoksi katson, että kielto ottaa naisia kaivostyöhön ei kuulu direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa säädetyn poikkeuksen piiriin.

ILO-sopimus

39. Itävalta esittää, että naisten työhönottoa koskevat rajoitukset ovat perusteltuja niiden kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden nojalla, joita ILO-sopimuksesta nro 45 aiheutuu, ja että EY 307 artiklan mukaan ILO-sopimus sitoo sitä edelleen, koska se on tehty ennen Itävallan liittymistä EY:n perustamissopimukseen.

40. EY 307 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että sopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan kanssa ennen tämän sopimuksen voimaantuloa tekemästä sopimuksesta. EY 307 artikla on soveltamisalaltaan yleinen, ja sitä sovelletaan kaikkiin kansainvälisiin sopimuksiin niiden kohteesta riippumatta, jos ne saattavat vaikuttaa perustamissopimuksen soveltamiseen. [18]

41. Itävalta väittää, että kyseisen määräyksen perusteella, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sitä tulkinnut, [19] jäsenvaltioiden ei tarvitse soveltaa yhteisön lainsäädäntöä siinä tapauksessa, että se on ristiriidassa sellaisten velvollisuuksien kanssa, jotka johtuvat jäsenvaltioiden kolmansien maiden kanssa ennen liittymistään EY:n perustamis-

16 — Julkisasiamies Gordon Slynnin esittämä ratkaisuehdotus asiassa 312/86, komissio v. Ranska, tuomio 25.10.1988 (Kok. 1988, s. 6315, erityisesti s. 6327 ja 6328).

17 — Edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Stoeckel, tuomion 19 kohta.

18 — Asia 812/79, Burgoa, tuomio 14.10.1980 (Kok. 1980, s. 2787, Kok. Ep. V, s. 323, 6 kohta) ja asia C-84/98, komissio v. Portugali, tuomio 4.7.2000 (Kok. 2000, s. I-5215, 52 kohta).

19 — Edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Levy.

sopimukseen tekemästä kansainvälisestä sopimuksesta tai yleissopimuksesta. Tukeakseen väitettään, jonka mukaan naisten työkielto on sallittu EY 307 artiklan nojalla, Itävalta vetoaa etenkin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Levy [20] ja asiassa Minne [21] antamiin tuomioihin.

42. Näissä asioissa heräsi kysymys siitä, estääkö tasa-arvoisen kohtelun periaate jäsenvaltiota kieltämästä naisten yötyötä siinä tapauksessa, että jossakin toisessa perustamissopimuksen voimaantuloa edeltävässä ILO-sopimuksessa sitä edellytetään. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi pääasiallisesti, että vaikka kielto oli ristiriidassa tasa-arvoisen kohtelun periaatteen kanssa, direktiiviä ei voitu soveltaa sikäli kuin kansallisten säännösten tarkoituksena oli varmistaa, että jäsenvaltio noudattaa EY 307 artiklan soveltamisalaan kuuluvasta sopimuksesta johtuvia velvoitteitaan.

43. Komissio viittaa kuitenkin EY 307 artiklan toiseen kohtaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden on käytettävä kaikkia aiheellisia keinoja tällaisen sopimuksen ja perustamissopimuksen välisten ristiriitojen poistamiseksi. Itävallan olisi näin ollen pitänyt 30.5.1997 irtisanoa yleissopimus 7 artiklan mukaisesti. [22]

44. Sekä asia Levy että asia Minne tulivat yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi ennakkoratkaisupyynnön kautta. Kumpikaan ennakkoratkaisua pyytäneistä kansallisista tuomioistuimista ei pyytänyt yhteisöjen tuomioistuinta selventämään EY 307 artiklan toisen kohdan vaikutusta. Tätä kysymystä ei ottanut esiin myöskään yksikään yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksia esittäneistä osapuolista. Asiassa Minne yhteisöjen tuomioistuin tosin totesi, että asianomainen jäsenvaltio (Belgia) oli tosiasiassa irtisanonut kyseisen yleissopimuksen. [23]

45. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään sen sijaan toteamaan, että Itävalta on rikkonut yhteisön lainsäädäntöä. Olen jo todennut, että vuoden 2001 laki on todellakin direktiivin vastainen. Jotta voidaan päättää, voiko Itävalta perustella oman väitteensä mukaisesti lainsäädäntöään vetoamalla EY 307 artiklaan, on arvioitava, onko se käyttänyt kyseisen artiklan toisen kohdan mukaisesti kaikki aiheelliset keinot poistaakseen kyseisen lainsäädännön ja yhteisön lainsäädännöstä johtuvien velvoitteidensa väliset ristiriidat. Tämän

20 — Mainittu edellä alaviitteessä 13.

21 — Asia C-13/93, tuomio 3.2.1994 (Kok. 1994, s. I-371).

22 — Esitetty edellä 8 kohdassa.

23 — Ks. tuomion 15 kohta.

kysymyksen ovat sitä paitsi esittäneet myös asianosaiset. Jos yhteisöjen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että Itävalta olisi voinut poistaa kansallisten säännösten ja asian kannalta merkityksellisen yhteisön lainsäädännön väliset ristiriidat mutta se ei ole tehnyt niin, Itävalta ei voi enää vedota EY 307 artiklaan.

46. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa komissio vastaan Portugali [24] antamassa tuomiossa käsitellään nimenomaisesti tilannetta, jossa kansainvälisestä lainsäädännöstä ja yhteisön lainsäädännöstä johtuvat jäsenvaltion velvoitteet ovat keskenään ristiriidassa. Tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että vaikka jäsenvaltioilla on EY 307 artiklan mukaan mahdollisuus valita ne aiheelliset keinot, joita on käytettävä, niillä on kuitenkin velvollisuus poistaa ristiriidat ennen liittymistä tekemänsä sopimuksen ja EY:n perustamissopimuksen väliltä. Jos sopimuksen muuttamisessa kohdatut vaikeudet tekevät sopimuksen muuttamisen jäsenvaltiolle mahdottomaksi, ei siten voida sulkea pois sitä, että sen on irtisanottava sopimus. [25] Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että Portugali ei ollut noudattanut kyseisen säännöksen mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ollut irtisanonut tai mukauttanut kolmannen maan kanssa tehtyä sopimusta, joka oli ristiriidassa yhteisön säännöksen kanssa. [26]

47. Kuten sanamuodosta käy ilmi, EY 307 artiklan toinen kohta kattaa näin ollen tilanteet, joissa sopimuspuolet voivat neuvotella sopimuksen uudestaan tai se voidaan irtisanoa yksipuolisesti sopimusehtojen mukaisesti. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on huomattava, että 13 sopimuspuolta, joista kuusi on jäsenvaltioita, [27] on jo irtisanonut ILO-sopimuksen nro 45. Suurin osa näistä sopimuspuolista on perustellut toimenpidettä sillä, että sopimus on ristiriidassa miesten ja naisten tasa-arvoista kohtelua koskevan periaatteen kanssa. Vuonna 1996 ILO:n hallintoneuvosto kehotti lisäksi ILO-sopimuksen nro 45 sopimuspuolina olevia valtioita harkitsemaan, että ne ratifioisivat vuonna 1995 tehdyn terveyttä ja turvallisuutta kaivoksissa koskevan ILO-sopimuksen nro 176, joka on sen mukaan "alan ajanmukainen standardi, joka kattaa käytännössä yleissopimuksen nro 45 soveltamisalan", ja että ne mahdollisesti irtisanoisivat ILO-sopimuksen nro 45. [28] ILO-sopimus nro 176 koskee yhtäläisesti miehiä ja naisia.

48. Tästä seuraa, että koska Itävallalla oli näissä olosuhteissa mahdollisuus irtisanoa laillisesti ILO-sopimus nro 45 päivämäärää

24 — Mainittu edellä alaviitteessä 18.

25 — Tuomion 58 kohta.

26 — Tuomion 61 kohta.

27 — Alankomaat, Irlanti, Luxemburg, Ruotsi, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

28 — Ks. ILO:n hallintoneuvoston 267. istunnon (marraskuu 1996) raportti GB.267/LILS/WP/PRS/2, 268. istunnon (maaliskuu 1997) raportti GB.268/LILS/WP/PRS/2, 270. istunnon (marraskuu 1997) raportti GB.270/15 ja 274. istunnon (maaliskuu 1999) raportti GB.274/LILS/WP/PRS/1 (saatavilla ILO:n verkkosivuilta http://www.ilo.org).

30.5.1997 seuraavana vuonna [29] ja varmistaa täten miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu mahdollisuuksissa maanalaiseen kaivostyöhön direktiivin mukaisesti, Itävalta ei voi tässä asiassa perustella direktiivin vastaista kansallista lainsäädäntöään vetoamalla EY 307 artiklan ensimmäiseen kohtaan.

49. Itävalta esittää, että ILO-sopimuksen nro 45 irtisanomisen kannalta se ei kuitenkaan voinut tietää ajoissa, että sen lainsäädäntö oli yhteisön lainsäädännön vastainen tai että komissio piti kyseisiä säännöksiä yhteisön lainsäädännön vastaisina, sillä komissio lähetti ensimmäisen aihetta koskevan ilmoituksen vasta syyskuussa 1998.

50. Tätä perustelua ei voida hyväksyä. Kuten edellä on todettu, [30] direktiiviä alettiin soveltaa Itävaltaan ETA-sopimuksen voimaantulopäivänä 1.1.1994, ja Itävalta oli yhteisön lainsäädännön mukaisesti velvollinen panemaan direktiivin täytäntöön 1.1.1995 mennessä. Itävalta oli näin ollen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan nojalla velvollinen poistamaan ensi tilassa kaikki lait, jotka olivat ristiriidassa tasa-arvoisen kohtelun periaatteen kanssa, eikä komission minkään ilmoituksen päivämäärällä ole tältä osin merkitystä.

51. Edellä esitetystä seuraa, ettei Itävalta voi tässä asiassa vedota ILO-sopimukseen nro 45 ja tällä perusteella välttää velvollisuuttaan noudattaa direktiiviä.

Kielto ottaa naisia paineilma- ja sukellustyöhön

52. Komission mukaan vuoden 1973 lain 8 ja 31 §:ssä säädetty kielto ottaa naisia paineilma- ja sukellustyöhön on yhteisön oikeuden vastainen.

53. Itävalta toteaa vastauksessaan, että kielto on direktiivin vaatimusten mukainen ja että se on ennen kaikkea oikeutettu samoin perustein kuin kaivostyön kielto eli sen

29 — Ks. edellä 8 kohdassa esitetty yleissopimuksen 7 artikla.
30 — Ks. edellä 4 kohta.

vuoksi, että työ on ruumiillisesti raskasta ja naiset ovat yleensä ruumiillisesti heikompia kuin miehet, esimerkiksi naisten keuhkojen tilavuus on pienempi.

54. Itävallan lainsäädännössä tarkoitetut tehtävät saattavat toki aiheuttaa niiden suorittajalle jonkinlaista ruumiillista rasitusta samoin kuin kaivostyössä. Itävalta ei ole kuitenkaan esittänyt lainkaan näyttöä siitä, että tämän työn sisältämät riskit vaikuttaisivat miehiin ja naisiin eri tavoin tai että työstä aiheutuisi tiettyjä naisille ominaisia riskejä, joilta heitä olisi direktiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaisesti erityisesti suojeltava. Tämän vuoksi ei ole perusteltavissa, että kaikki naiset suljetaan pois kyseisistä tehtävistä. [31]

55. Naisten työskentelyä ylipaineessa koskevan kiellon ei voida katsoa olevan sopusoinnussa direktiivin kanssa vain sillä perusteella, että siihen on kaksi rajoitettua poikkeusta (päinvastoin kuin naisten sukellustyötä koskevaan yleiseen kieltoon, josta ei sallita poikkeuksia). Ensinnäkin yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut, että tasa-arvoisen kohtelun periaatteen mukaisesti ei voida yleisesti sulkea naisia pois tietystä työstä, vaikka olisikin poikkeuksia, kun miesten vastaavaa työtä ei ole kielletty. [32] Toiseksi on joka tapauksessa selvää, että poikkeukset eivät ole objektiivisesti perusteltavissa 2 artiklan 3 kohdan nojalla, koska naisten sallitaan toimia ylipaineessa ainoastaan valvontatehtävissä tai tehtävissä, jotka eivät aiheuta kohtuutonta ruumiillista rasitusta. Nämä poikkeukset eivät näin ollen kuulu 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuihin raskauteen tai äitiyteen liittyviin poikkeuksiin.

56. Katson näin ollen, että kielto ottaa naisia paineilma- ja sukellustyöhön on ristiriidassa direktiivin kanssa.

31 — Ks. asian käsittely edellä 33–36 kohdassa.

32 — Edellä alaviitteessä 13 mainittu asia Stoeckel, tuomion 19 kohta.

Ratkaisuehdotus

57. Ehdotan näin ollen, että yhteisöjen tuomioistuin

1) toteaa, että Itävallan tasavalta on laiminlyönyt miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY 2 ja 3 artiklasta johtuvia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa paineilma- ja sukellustyötä koskevan vuoden 1973 lain 8 ja 31 §:n ja antanut naispuolisten työntekijöiden työkiellosta ja -rajoituksista 4.10.2001 annetun liittovaltion talous- ja työministeriön lain 2 ja 4 §:n;

2) velvoittaa Itävallan tasavallan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.